

Продюсерська агенція
«Зелений пес»
випустила
відеOVERсію фільму
Станіслава Клименка
«Поет і княжна».

32 Сторінка біографії чи історія кохання?

Інтерес до стосунків Тараса Шевченка і Варвари Рєпніної виник не сьогодні. П'єсу «Стіна» Юрій Щербак написав ще 1983 року, і тоді ж її було поставлено на сцені Київського Молодіжного театру, де й досі її зрідка грають. А Галина Стефанова, яка багато років грала у ній Варвару, трансформувавши цей твір у монодраму, тепер виконує його в театрі «Актор». Саме ця актриса разом із Тарасом Денисенком відтворила історію нездійсненого кохання в кіно.

Очевидно, небуденне це було почуття, якщо й через багато років воно продовжує інтригувати митців. Кінорежисер Станіслав Клименко, створивши дев'ятисерійний художньо-просвітницький фільм «Тарас Шевченко. Заповіт» і довівши біографію Шевченка до 1843 року, саме на цій історії зосередився спеціально і на матеріалі свого серіалу зробив ігровий фільм «Поет і княжна». Незважаючи на застереження, що біографічні фільми приречені на поразку оскільки режисери не можуть подолати відстані між собою і обраним героєм, режисер запропонував «Поета і княжну» саме як варіант любовної історії. Коли дивишся фільм, відчуваєш, наскільки постановник захопився роботою над фільмом, зжився з героєм свого фільму, наскільки близьким йому став його світ, оточення, думки, поезія.

На екрані розгортається історія не зовнішньої інтриги, а внутрішніх переживань. Бо сюжет можна переповісти в кількох словах. 29-річний

Тарас Шевченко приїздить до Яготина і оселяється в маєтку князя Рєпніна, який замовив художникові портрет дітей та копії деяких цінних картин з його колекції. Шевченко викликає інтерес у доньки князя — 32-річної Варвари, яка змирилась із самотністю, живучи у власному замкнутому світі. Поезії Шевченка відкрили їй генія, а спілкування підтвердило це. Та ще вона відчула в ньому споріднену душу. Душу, яка знала багато страждань. Втім, Шевченко більше часу віддає спілкуванню з іншими — з веселим товариством «Мочеморд» та красунею Ганною Закревською. Мабуть, він потребував від спілкування життєрадісної енергії — страждань вистачало і власних. Мати Варвари, вловивши настрій доньки, вирішує відіслати Шевченка, але він випереджає цей намір і сам покидає маєток. Назавжди. Кохання, яке владно заповонило дві самотні душі, залишилось невисловленим.

Зіграти невисловлене почуття значно складніше, аніж те саме почуття в розвитку, в дії. Щоправда, Галині Стефановій, яка наділяє свою врівноважену героїню експресією почуття, дано його висловити наодинці, самій собі зізнатися в ньому. Та й власне більшість розповіді ведеться від її особи. Усвідомивши свій стан і насажена ауру поета, її Варвара прагне висловитись, бодай на папері. Врешті, вона пише сповідь «Дівчинка», яку одного вечора відважується вручити Тарасу Григоровичу.

■ Тарас Денисенко
у фільмі
«Поет і княжна».
Режисер Станіслав
Клименко. 1999.

■ Світлана Прус
і Галина Стефанова
у фільмі.

■ Кадр із фільму.

Складніше завдання у Тараса Денисенка, який жодного разу не висловлює свого душевного стану — він його тамує, більше слухає інших, аніж розмовляє сам. Постановник іноді допомагає передати стан Шевченка ретроспекціями: зокрема, після того, як він прочитав сповідь Варвари, перед ним постають картини його дитинства, юності, його поневіряння, знову ж таки без вислову ставлення до цього, без будь-якого натяку, щоб порівнювати страждання Варвари зі своїми. Тарас Денисенко, не вдаючись до зовнішнього перевтілення, наділяє свого героя благородною стриманістю. Спілкується той із князем та його родиною як рівний із рівними. Знаючи собі ціну, поет ніяк не виявляє пам'яті про своє походження і зовні легко долає дистанцію, яка розділяє його і Варвару. Але тільки зовні, хоча цілком можливо, що проблема їхнього порозуміння не в соціальній нерівності. Можливо, навіть тоді, у найбільш благополучний для нього час, він був у полоні страдництва, яке, очевидно, було призначене йому долею (починаючи з раннього сирітства і закінчуючи тяжким покаранням — позбавленням свободи). Можливо, він не міг оцінити тривке і надійне щастя, бо ніколи не знав його. Не випадково зривається з його вуст оте «сестро», коли звертається до Варвари. І хоча лишився портрет княжни, написаний його рукою, постановник не спокусився на цей виграшний момент, на сцени сеансів. У фільмі ми бачимо, як Шевченко малює слуг, дітей, копіює картину. Бачимо, як дарує Варварі свій автопортрет. Актор передає оте зближення й зберігання дистанції для того, щоб зрозумілішим було усвідомлення неможливості родинного щастя для його героя. У розмові з Варварою в зимовому парку - єдиній, яку можна назвати інтимною, — він скаже їй, що знайшов рідну душу, душу, яка страждала. Але реальність увірветься в цю розмову разом із кріпаком Калеником (20 верст пішки по снігу у драних чоботях), який принесе запрошення на бал до Лукашевича, і зруйнує цей стан, обірве тендітну мелодію, яку вели їхні душі. Щастя було не для них.

Нині багато говорять про десакралізацію геніїв, але кожен має своє уявлення про генія і про десакралізацію, кожен вкладає в ці поняття свій зміст. Прикро, якщо прагнуть опустити генія до свого рівня, приземлити його, демаскувати якісь його неприйнятні вчинки: мовляв, він був таким, як і ми. Ні, не таким, інакшим. Творці фільму побачили в ньому — не виходячи за межі житейських подій — страждання живої душі. Актор передав його без педалювання, без якоїсь акторської штучності. Передав оголений нерв спокоєм, емоційне кипіння без вибухів, біль за принижених, яким переймалася його душа. Ця душа не могла знайти втіхи — ні в пиятиці, ні в коханні, ні навіть у творчості. «Поет і княжна» — про таку зранену і стражденну душу.